

اولیای برخی از خانواده‌های ما هنوز تصور می‌کنند که وظیفه پدر و مادر تهیه امکانات مالی و مادی و تأمین نیازهای اولیه فرزندان است و کار تربیت را بایستی به مدارس واگذار کرد. این گروه از اولیا وظیفه خود را در تهیه غذا، پوشاک، مسکن و موارد مشابه خلاصه می‌کنند و مسلماً به محض مشاهده رفتار ناپهناجار در فرزندان خود، مدرسه و معلم و دیگر عوامل تربیتی مدارس را مقصر می‌پندارند. مشابه همین نگرش به مسائل تربیتی در نزد برخی مسئولان مدارس نیز به چشم می‌خورد. این گروه از دست اندرکاران مدارس چارچوبه وظایف خود را ارائه دروس معین و در ساعات مخصوص پنداشته، نسبت به تأثیر دیگر عوامل محیطی حساسیت چندانی ندارند. مجموعه این نگرش‌های اولیای دانش‌آموزان و مسئولان مدارس شرایطی را فراهم می‌سازد که

از خانه تا مدرسه

ابراهیم محمدلو

استفاده می‌کنند. مشاهده شده است که در اغلب این وسایل نقلیه، دانش‌آموزان بیش از ظرفیت مقرر انباشته شده، برخوردهای فیزیکی فراوانی پیش می‌آید. فضای محدود این خودروها به همراه آلودگی هوای شهرها مشکلات تنفسی را برای دانش‌آموزان به ارمغان خواهد آورد و به علت نزدیکی بیش از حد دانش‌آموزان به یکدیگر، امکان سرایت بیماری‌های واگیر فزونی خواهد گرفت. در این بین دانش‌آموزان دوره ابتدایی بیش از گروه‌های سنی دیگر صدمه خواهند دید. هم چنین عدم مراقبت لازم به هنگام سوار یا پیاده شدن، امکان بروز تصادم و آسیب‌های جسمانی را فراهم خواهد ساخت.

دانش‌آموزان تحت تأثیر برخی عوامل مخرب در فاصله بین خانه و مدرسه قرار گیرند. این عوامل در بعضی مواقع چنان تأثیر عمیق بر شخصیت، رفتار و امور آموزشی دانش‌آموزان بر جای می‌گذارد که کلیه زحمات و تلاش‌های اولیا، مربیان و معلمان را بی‌ثمر می‌سازد.

اینک در شرایط دشوار حاضر و در هنگام ورود به دوره تحولات فرهنگی و سیاسی جدید به نظر می‌رسد که اولیا و متولیان دستگاه‌های تعلیم و تربیت باید بیش از هر زمان دیگر کلیه عوامل تأثیرگذار بر رشد و شخصیت کودکان و نوجوانان را شناسایی و نسبت به کنترل عوامل باز دارنده اقدام کنند.

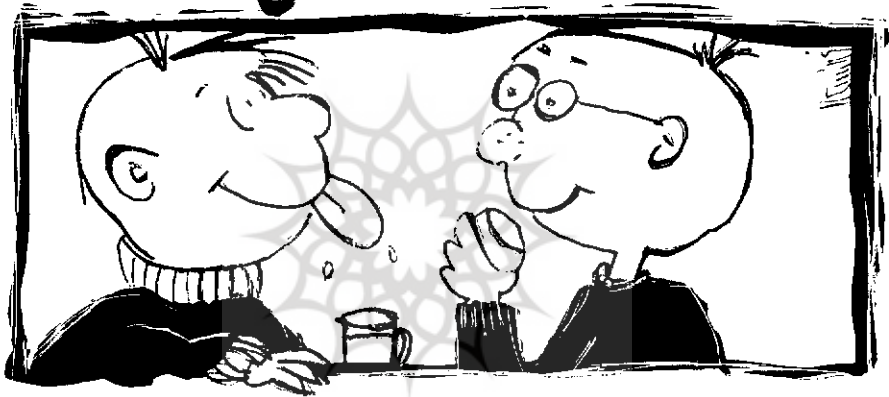
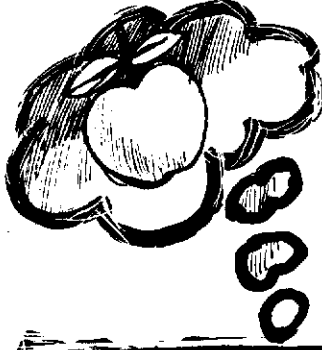
محیط‌های خارج از مدرسه و خانه که می‌توانند منشأ بروز رفتارهای نابهنجار در دانش‌آموزان گردند، به طور اجمال به شرح ذیل معرفی می‌شوند.

یکی از پیشنهادهایی که می‌تواند در این زمینه کارگشا باشد، تنظیم ساعت کار مدارس بر اساس ساعت کار ادارات و مراکز تولیدی و اقتصادی از جمله بازار است، به نحوی که دانش‌آموزان بتوانند در ساعات خلوت صبح،

۱- سرویس رفت و آمد دانش‌آموزان در شهرهای بزرگ اکثر قریب به اتفاق دانش‌آموزان برای رفت و آمد به مدرسه از وسایل نقلیه عمومی یا اختصاصی که تحت عنوان سرویس مدرسه نام‌گذاری شده‌اند،

می‌تواند در یک نگاه اجمالی نظر هر بیننده را جلب کند، عدم نظافت و مشکلات بهداشتی دیگر است. در فصل گرما این مسائل به طور چشمگیر افزایش یافته، سلامت کودکان را در

ظهر و عصر با استفاده از امکانات نقل و انتقال مسافر با آرامش و تراکم کم‌تر در مسیر مدرسه و خانه رفت و آمد کنند. هم چنین از طرف مدارس افرادی به عنوان ناظم یا مسئول سرویس گمارده شوند و به کنترل رفتارهای پرخاشگرانه دانش‌آموزان در طول مسیر اقدام کنند. به علاوه یکی از اولیای دانش‌آموزان برای سوار یا پیاده کردن دانش‌آموزان در محل تعیین شده حاضر شود و در این امر با مسئولان مدرسه همکاری کند.

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

معرض خطر قرار می‌دهند. در کنار این مسائل می‌توان به نحوه تهیه مواد غذایی و کیفیت پخت آن نیز اشاره کرد. اغلب این غذاها به صورت سرخ کردنی تهیه می‌شوند که خود تأثیرات سوئی بر دستگاه گوارش بر جا خواهند گذاشت. هم چنین نگهداری غذاها به مدت طولانی کیفیت آن‌ها را پایین آورده، در نتیجه ارزش غذایی خود را از دست می‌دهند. مصرف نوشابه‌های گازدار به همراه این غذاها که معمولاً خوب جویده نمی‌شوند، فشار زیادی بر معده و دیگر اندام‌ها وارد ساخته، سلامت

۲- غذاخوری‌ها و ساندویچ‌فروشی‌ها
برخی از دانش‌آموزان به علت بی‌اشتهایی، کمبود وقت و دیگر عوامل خانوادگی از صرف صبحانه و ناهار در محیط خانواده خودداری می‌کنند. این گروه از دانش‌آموزان که در بین دانش‌آموزان مدارس راهنمایی و دبیرستان بیشتر یافت می‌شوند با استفاده از پول تو جیبی در مسیر خانه و مدرسه به صرف ساندویچ اقدام می‌کنند. در زمینه تأثیرات سوء گوارشی غذاهای ساندویچی، متخصصان تغذیه مطالب زیادی مطرح کرده‌اند، اما آن چه

جسمانی دانش‌آموزان را دچار مخاطره می‌سازد. بدین ترتیب هم نشینی با اعضای خانواده و قرار گرفتن در کنار یکدیگر نیز که خود فرصت مناسبی برای تعاملات عاطفی و روانی است، از دست می‌رود.

کنترل شرایط بهداشتی این گونه امکانات بر عهده دستگاه‌های ذی‌ربط است و امید می‌رود که در جهت توسعه سلامت جسمانی آحاد جامعه، به انجام وظیفه خطیر خود بیش از هر زمان دیگر همت گمارند.

در این مسیر والدین دانش‌آموزان باید توجه ویژه مبذول دارند. رسیدگی به امکانات تغذیه کودکان و تنظیم ساعت صرف صبحانه و ناهار، متناسب با وقت دانش‌آموزان، از بدیهی‌ترین وظایف اولیاست. از طرف دیگر برای ایجاد رغبت و میل به صرف غذا در خانواده و انگیزش بیش‌تر کودکان و نوجوانان، لزوم برقراری امنیت روانی و آرامش در خانواده و پرهیز از جنجال‌ها و اختلافات خانوادگی توصیه می‌گردد.

۳- مغازه‌های فروشنده تنقلات در داخل کوچه‌ها

این گونه مغازه‌ها معمولاً دور از منظر بازرسان بهداشت و دیگر مراکز کنترل‌کننده و در درون کوچه‌ها قرار دارند. تعدادی از این واحدها اساساً فاقد پروانه کسب بوده، به صورت غیرمجاز فعالیت می‌کنند. موادی از قبیل لواشک، تمر، تخمه، شکلات و انواع بیسکویت‌ها که در این مغازه‌ها به فروش می‌رسند، در درون منازل تهیه می‌شوند. بدیهی است در تولید این مواد غذایی که غالباً مورد دلخواه کودکان دوره ابتدایی و بعضاً دوره

راهنمایی است، مسائل بهداشتی به‌طور کامل رعایت نمی‌شود. دیده شده است که در برخی از موارد حتی مواد فاسد شده نیز در این مغازه‌ها فروخته می‌شود که دانش‌آموزانی را مسموم و روانه بیمارستان کرده است.

بنابراین لازم است مراکز مسئول از جمله دایره اماکن نیروی انتظامی و واحد بهداشت و تغذیه با بازدید از این مغازه‌ها، صاحبان آن‌ها را به رعایت موازین بهداشتی و قانونی ملزم نمایند. خانواده‌ها نیز باید به فرزندان خود در مورد خرید از این مغازه‌ها هشدار دهند.

۴- باشگاه‌های ورزشی

در طی چند سال اخیر مراکز تحت عنوان کلوب ورزشی با عناوین خاصی از رشته‌های ورزشی راه‌اندازی شده است. برخی از این مراکز با کسب مجوز از اداره تربیت بدنی فعالیت خود را آغاز کرده‌اند و برخی دیگر فاقد هرگونه مجوز بوده، به صورت غیرقانونی فعالیت می‌کنند. در هر صورت این مراکز نیز مشکلات خاص خود را دارند. سر و صدای زیاد همراه با هیجان‌ات ورزشی و اضطراب ناشی از برد و باخت از جمله مسائلی است که شدیداً سیستم عصبی کودکان و نوجوانان را تحریک می‌کند و در صورت استمرار به تدریج آثار مخرب خود را در رفتار و رشد آنان نشان می‌دهد.

برخی رفتارهای ناهنجار و غیراخلاقی در این گونه مراکز یاد گرفته می‌شود. هم چنین به لحاظ عدم کنترل مستمر توسط مراکز ذی‌ربط، رفت و آمد عاملان توزیع مواد مخدر باعث انحراف و گمراهی عده‌ای از نوجوانان و جوانان کشور می‌گردد. در برخی موارد شرط بندی‌ها

۵- مراکز بازی‌های تصویری و رایانه‌ای در عرصه تولیدات الکترونیکی، محصولات صوتی و تصویری سهم عمده‌ای به خود اختصاص داده است. به لحاظ ماهیت سرگرم کننده این بازی‌ها بسیاری از دانش‌آموزان وقت زیادی را صرف بازی با وسایلی از جمله آتاری، میکرو، سگا، سونی و حتی کامپیوتر می‌کنند. به لحاظ محتوای خشونت‌گرایانه اغلب بازی‌های رایانه‌ای، رفتارهای اجتماعی کودکان و نوجوانان شدیداً تحت تأثیر قهرمانان بازی‌ها قرار می‌گیرد. تخلیه هیجانی به هنگام بازی به حداکثر اوج خود می‌رسد و توانایی‌های فکری و ذهنی کودکان شدیداً درگیر اجرای فونونی می‌گردد که به قصد غلبه بر حریف اجرا می‌شوند.

عوارض اولیه این بازی‌ها در کوتاه مدت، خستگی مفرط و مزمن کودکان، بی‌اشتهایی، بی‌حوصلگی و عقب‌ماندگی درسی خواهد بود. در صورت استمرار این فعالیت‌ها به تدریج کودکان و نوجوانان به تعمیم رفتارهای خشونت

گرایانه در عرصه زندگی طبیعی می‌پردازند و برای اعضای خانواده و همسالان و هم‌شاگردی‌ها مشکلات عدیده‌ای ایجاد می‌کنند.

صرف وقت زیاد برای انجام بازی‌های رایانه‌ای باعث بروز نوعی اعتیاد الکترونیکی شده، به لحاظ این که بدون تحرک جسمانی انجام می‌گیرد، بر سلامت جسم و رشد نامتوازن اندام‌های بدن تأثیر می‌گذارد. در تولید این بازی‌ها عمدتاً از رنگ‌های تند

منجر به بروز درگیری فیزیکی و ضرب و شتم بین طرفین گشته، آثار زیانباری برجای می‌گذارد. به طور کلی هدف غایی این مراکز که عبارت از ترویج فعالیت‌های ورزشی و پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان و نوجوانان است، تبدیل به سود جویی صاحبان این مراکز شده است.

خانواده‌های محترم باید در تصمیم‌گیری‌های آموزشی و تربیتی برای فرزندان خویش بر اولویت امور آموزشی و تکالیف مربوط به مدرسه تأکید ورزند، و در صورتی که قصد دارند برای پرکردن اوقات فراغت فرزندان خویش از چنین مراکزی بهره‌برند، ضروری است حتماً به بررسی شرایط تربیتی و صلاحیت‌های اخلاقی مسئولین این واحدها بپردازند.

رفتار، گفتار و نگرش نوجوانان آثار مخرب بر جای می‌گذارد.

سینما از جمله مکان‌هایی است که ورود به آن هیچ محدودیت سنی ندارد. ممکن است در یک ردیف از صندلی‌های سینما از کودک ۵ ساله گرفته تا پیرمرد ۷۰ ساله نشسته باشند. تفاوت‌های فاحش در رفتارهای اجتماعی حاضرین در سالن سینما بعضاً تا حد غیرقابل قبولی بر روان کودکان و نوجوانان تأثیر می‌گذارد. تعاملات کلامی و بعضاً فیزیکی در بین افراد یکی دیگر از مشکلاتی است که معمولاً در این فضاها اتفاق می‌افتد. گاهی فضای سالن‌ها و سرویس‌های بهداشتی فاقد شرایط استاندارد بوده، هر یک ممکن است بر بهداشت جسمی و روانی کودکان و نوجوانان تأثیر بگذارد.

پدران و مادران نکته سنج در تنظیم برنامه‌های هفتگی فعالیت‌های خانوادگی، زمان مشخصی را برای رفتن به سینما به همراه فرزندان خویش در نظر می‌گیرند. این گروه از والدین معمولاً در انتخاب فیلم حساسیت به خرج داده، قبلاً بررسی‌هایی در زمینه محتوا و نتایج فیلم به عمل می‌آورند و به لحاظ حضور والدین به همراه کودکان خیلی از عوارض حاشیه‌ای کنترل می‌شود.

۷- پارک‌ها و گردشگاه‌ها

در مقایسه با مجموعه فضاها و مکان‌هایی که مورد ارزیابی قرار گرفت، پارک‌ها و گردشگاه‌ها از جمله مراکزی‌اند که اغلب مشکلات موجود در آن از فقدان نظارت مسئولانه ناشی می‌شود. در برداشت خوش بینانه، هدف از ایجاد پارک‌ها، "پر کردن اوقات فراغت قشرهای مختلف جامعه در یک فضای

از جمله قرمز، نارنجی، زرد و... استفاده می‌شود که این رنگ‌ها به صورت طبیعی باعث بالا رفتن هیجان در کودکان می‌شود و آستانه تحریک آنان را به شدت کم می‌کند. تدارک برنامه‌های تفریحی از جمله ورزش، کوهنوردی و تشکیل تیم‌های ورزشی با همسالان، ضمن این که می‌تواند جایگزین مناسبی برای وسایل الکترونیکی باشد، ضعف عمده ناپختگی رفتارهای اجتماعی ناشی از استفاده بی‌رویه از بازی‌های رایانه‌ای را نیز به حداقل می‌رساند.

۶- سینماها

در نگله اول، از سینماها به عنوان مراکز توسعه امور فرهنگی یاد می‌شود، مراکزی که عرصه ارائه کارهای هنری و نمایشی را برای صاحبان ذوق، فکر و هنر فراهم می‌سازد. با چنین برداشتی از سینما، انتظار طبیعی آحاد مردم بالاخص اولیای دانش‌آموزان و متولیان امر تعلیم و تربیت، تأثیرگذاری سینما بر باورها، نگرش‌ها و تمایلات جوانان و نوجوانان در جهت جامعه‌پذیری این گروه عظیم جامعه است. به عبارت دیگر انتظار می‌رود وقتی نوجوانی به تماشای یک فیلم خانوادگی می‌نشیند، در پایان در روابط ناسازگارانه خود با پدر و مادر و برادران و خواهران خویش تجدید نظر کند. یا وقتی یک فیلم حماسی را تماشا می‌کند انتظار می‌رود روحیه وطن دوستی و دفاع از حریم کشور در او تقویت شود. هم چنین وقتی فیلمی در زمینه روابط دختران با پسران را تماشا می‌کند انتظار می‌رود در تنظیم روابط خود با جنس مخالف خطوط قرمز را رعایت کند. اگر از بعد تأثیرگذاری و جنبه هنری سینما صرف نظر شود، عوامل بازدارنده دیگری نیز در این فضاها وجود دارد که بر

حال گشت‌زنی با لباس فرم در پارک‌ها به انجام وظیفه مشغول شوند و با افرادی که از خانواده‌ها سلب آسایش می‌کنند یا اسباب مزاحمت دیگران را فراهم می‌سازند برخورد سازنده و در صورت نیاز جدی به عمل آورند. در عین حال توسعه فضاهای سبز، قرائت خانه‌ها و مراکز گردشی در داخل محدوده شهر، بالاخص مناطق پرجمعیت و محروم شهرهای بزرگ باید در اولویت برنامه‌های شهرداری‌ها و شوراهای شهرها قرار گیرد.

۸- سالن‌های ورزشی

ورزش یکی از فعالیت‌های انسان است که به منظور تأمین سلامت جسمانی و روانی فرد انجام می‌گیرد. تنوع رشته‌های ورزشی به صورت فردی و گروهی سبب گردیده که امروزه در برنامه‌ریزی‌های کلان فرهنگی، سیاسی و اجتماعی کشورها بودجه‌هنگفتی به این امر اختصاص یابد. از طرف دیگر برخی از رشته‌های ورزشی خاصیت پیچیده فرهنگی پیدا کرده، با باورداشت‌های مردم عجین شده است. امروزه مردم خیلی از کشورها با استفاده از این وسیله برتری‌های خود را به رخ دیگران می‌کشند. هر چند ورزش در فرهنگ دینی و ملی ما جنبه کاملاً فرهنگی دارد و اهداف بشر دوستانه را تعقیب می‌کند، ولیکن در سال‌های اخیر شدیداً با مسائل احساسی در هم آمیخته، بر رفتارهای اجتماعی تمام قشرهای مردم، بالاخص نوجوانان و جوانان تأثیر می‌گذارد. بنابراین نگاه به ورزش و توسعه و تجهیز اماکن ورزشی در سطحی کلان بایستی انجام پذیرد. در سطح خرد نیز اولیای دانش‌آموزان و متصدیان سالن‌های ورزشی باید توجه داشته

سالم و طبیعی است. " به نحوی که هر یک از قشرهای جامعه به نوعی در این مراکز به تفریح، استراحت، مطالعه و ورزش بپردازند و با انجام این فعالیت‌ها قسمتی از اوقات فراغت خود را پر کرده، نیاز آموزشی خود را تأمین کنند و در جهت سلامت جسمانی و بهداشت روانی خویش قدم بردارند. با توسعه شهرنشینی و تخریب منابع طبیعی پیرامون شهرها استفاده از پارک‌ها و گردشگاه‌های داخل شهرهای بزرگ رو به فزونی نهاده است. از طرف دیگر هزینه بسیار اندک استفاده از این مراکز باعث شده است که خانواده‌های کم درآمد و متوسط جامعه رغبت فراوانی برای استفاده از این مراکز از خود نشان دهند. ترکیب این عوامل امروزه باعث شلوغی و تراکم بیش از حد مردم در پارک‌ها گردیده است، ولیکن تردد افراد ولگرد که فاقد هرگونه کنترل درونی در رفتارهای اجتماعی خود بوده، بعضاً کنترل اجتماعی بیرونی نیز بر رفتارهای بزهکارانه آنان اعمال نمی‌شود، فضای ناسالمی برای کودکان و نوجوانان ایجاد می‌کند. امروزه مشاهده برخی رفتارهای مجرمانه که در اکثر مواقع به صورت علنی در برخی از پارک‌ها انجام می‌گیرد بر نگرانی پدران و مادران افزوده است. برای کنترل این عوامل، ضرورت اتخاذ روش‌هایی که هم از ناحیه متصدیان این مراکز و هم از ناحیه نیروهای متولی نظارت و کنترل دولتی به صورت جدی به کار رود، بیش از هر اولویت دیگر احساس می‌شود. برای این امر باید منطقه‌سازی کودکان عاری از وجود افراد بدون مسئولیت باشد. قرائت‌خانه و مراکز مطالعه از تجمع افراد بیکار خالی شود. مکان‌های خلوت مورد بازیابی قرار گیرد. افراد مسئول دائماً در

اصول مشترک عبارت اند از:

- ۱- مدیریت کلیه مراکز مذکور ضابطه‌مند گردیده، ویژگی‌های خاص و متناسب با حرفه ذی‌ربط را دارا باشند. بعد از گذشت بیست و چند سال از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ضرورت دارد به امور فرهنگی و تربیتی و مدیریت آن بهای لازم داده شود. مجوز راه‌اندازی این مراکز در اختیار کسانی قرار گیرد که واجد صلاحیت‌های حرفه‌ای باشند. هم چنین از دانش تربیتی لازم برخوردار بوده، برای جنبه فرهنگی مسئولیت خویش بیش از جنبه مالی و مادی آن ارزش قائل شوند.
- ۲- در ساخت، تجهیز و توسعه این مراکز نکات ضروری از جمله موقعیت مراکز، استحکام، استانداردهای ایمنی و بهداشتی مورد توجه جدی قرار گیرد.
- ۳- محتوای برنامه‌ها و فعالیت‌های ارائه شده هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی مورد تحلیل قرار گیرد.
- ۴- قوانین و مقررات ناظر بر فعالیت این مراکز مورد بازنگری قرار گیرد و از ضمانت اجرایی کافی برخوردار گردد. سیستمی طراحی شود که با استفاده از پیش‌نهادهای انتقادات قشرهای مختلف بهره‌برداری کننده از این امکانات، نقاط ضعف و قوت مراکز عمومی شناسایی شود و در جهت رفع معایب اقدام گردد.
- ۵- نگرش عمومی اجتماع به این گونه مراکز اصلاح گردد. فرهنگ عمومی استفاده صحیح از این مراکز تبیین شود و رفتارهای مناسب و مورد انتظار از مردم در این مراکز مشخص و اعلام گردد.

باشند که شرکت در یک مسابقه ورزشی یا تماشای آن از نزدیک باعث برانگیخته شدن هیجانان و احساسات نوجوانان و جوانان در بالاترین سطح خواهد شد. در یک چنین وضعیتی امکان بروز برخی رفتارهایی که ممکن است دور از هنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی باشد، وجود دارد. بنابراین ضروری است که والدین دانش‌آموزان در طول دوران رشد، هم در عمل و هم در گفتار روش‌های صحیح تخلیه هیجانان را به فرزندان خود آموزش دهند. بایستی نوجوانان یاد بگیرند که شادی آن‌ها نباید سبب ناراحتی و غم دیگران شود. بایستی به آنان یاد داد که موفقیت زمانی شیرین‌تر خواهد بود که مایه تکامل باشد. به دست آوردن موفقیت به هر قیمت ممکن صدماتی در بر خواهد داشت که جبران آن در کوتاه مدت مقدور نخواهد بود. برنامه‌ریزان امور ورزشی کشور برای اعتلای همه جانبه این پدیده اجتماعی - انسانی بایستی یک برنامه منسجم و هم‌آهنگ داشته باشند. نباید طوری عمل شود که به علت سهل‌انگاری یا فقدان روحیه مسئولیت‌پذیری دست‌اندرکاران، شکست‌های ورزشی باعث تخریب روحیه نوجوانان و آحاد جامعه گردد.

هم چنین حضور والدین به همراه فرزندان در فضاهای ورزشی توصیه می‌شود. رعایت نظافت و بهداشت مراکز ورزشی نیز از ضروریات امر است.

چه باید کرد؟

به نظر می‌رسد که رعایت اصولی مشترک در بررسی تمام عواملی که ذکر شد بتواند تا حدود زیادی آثار زیانبار آن‌ها را بر رفتار کودکان و نوجوانان تعدیل و کنترل کند. این